

- М. Ермаловіча див.: Яго чакала Беларусь чатыры стагоддзі: Зборнік дакументаў і матэрыялаў да 85-годдзя з дня нараджэння Міколы Ермаловіча (Успаміны, творы, фотаматэрыялы). – Мн.: Б. в., 2007. – 360 с. (електронна версія: http://issuu.com/bielarus/docs/mikola_iermalovich/).
7. Краўцэвіч А. Нацыянальная бяспека і канцэпцыя нацыянальнай гісторыі Беларусі (2013): [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <http://arche.by/by/page/ideas/hramadstva-idei/11944>.
 8. Біч М. Аб нацыянальнай канцэпцыі гісторыі і гістарычнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь // Беларускі гістарычны часопіс. – 1993. – № 1. – С. 15–24.
 9. Шашкевіч М.С. Сучасныя даследаванні гісторыі Беларусі: стан, дасягненні, праблемы і перспектывы // Актуальныя праблемы гісторыі Беларусі: стан, здабыткі і супярэчнасці, перспектывы развіцця: У 4 ч. – Ч. 1 / Пад рэд. І. Крэня, У. Навіцкага, І. Змітровіча. – Гродна: ГрДУ, 2003. – С. 9–35.
 10. Лінднер Р. Нацыянальныя і «прыдворныя» гісторыкі «лукашэнкаўскай» Беларусі // Гістарычны Альманах: навуковы гістарычны і краязнаўчы часопіс. – Гародня, 2001. – Т. 4. – С. 198–215.
 11. Сагановіч Г. «Запад» в офіцыйнай беларускай историографии: стереотипы Чужого // Образ іншого в сусідніх історыях: міфы, стереотипы, навуковыя інтэрпретацыі: Мат. Міжн. конф. / Упор. і наук. ред. Г. Касьянов. – К.: Інститут історыі Украіны НАНУ, 2008. – С. 67–88.
 12. Шыбека З. Абагульняючыя версіі гісторыі Беларусі // Гістарычны Альманах: навуковы гістарычны і краязнаўчы часопіс. – Гародня, 2004. – Т. 10. – С. 5–10.
 13. Котлярчук А. Історыкі у шанцах: Білоруська навука пад Лукашэнкам // Украіна Модэрна. – Ч. 12. – К.; Л., 2007. – С. 62–71.

Сергій Шамара

**ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ТА ІСТОРІЧНА СВДОМІСТЬ
В УКРАЇНІ, РОСІЇ, БІЛОРУСІ У 1991-2015 рр. :
ПЕРСПЕКТИВИ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ***

У сучасних умовах розвитку історичної науки в Україні різко загострюється інтерес до питань історичної пам'яті та історичної свідомості. Пов'язано це з очікуваннями української спільноти на остаточне “оксамитове” розлучення з імперською спадщиною, котре умовно мало б відбутися у 2017 р., по закінченню терміну дії українсько-російських домовленостей про Чорноморський флот. Але в нових обставинах російської військової агресії і культурної експансії стосовно Української Держави “прощання з імперією” видається проблематичним. Російське політичне керівництво наполегливо торпедує саму ідею

* Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом (№Ф67/8-2015) «Спільна історія України та Білорусі в сучасній колективній пам'яті обох народів: компаративний аналіз».

української національної ідентичності та спроможність українців утворювати й утримувати власну державу. У рамках такого недобросусідського зовнішньополітичного курсу гуманітарною політикою Росії напрацьована цілісна стратегія із повернення України “в лоно русского мира”. Й історія та історіографія відіграють у такому разі дуже важливе (якщо не найважливіше!) інструментальне значення.

Власне актуальність окресленого вище дисертаційного дослідження викликана не тільки російською експансією. Перспективи порівняльного аналізу офіційних політик пам’яті в Україні, Білорусі, Росії та їхньої суспільної користі (шкоди) вимальовуються у вітчизняній науці вже досить тривалий час. Із цього приводу точаться предметні наукові дискусії, – і всередині українського наукового співтовариства, і на міжнародних полемічних майданчиках. А політизація питань історичних “правд” і “кривд” досягає такого рівня, що, здавалося б, вони турбують громадськість зазначених країн більше за питання економічного добробуту та соціальної справедливості. Отже, дослідження політики пам’яті та історичної свідомості в Україні, Росії, Білорусі – від часу розпаду СРСР до сьогодні – є на часі. Причому важливо розуміти не тільки форми і спрямованість офіційних комеморативних практик зазначених країн, а й, напевно більше, – відображення чи не відображення цих практик у соціокультурному просторі, тобто в суспільній історичній свідомості громадян.

Мета і завдання анонсованого дослідження спрямовані на ретельну реконструкцію існуючих історичних міфів та стереотипів, на пошук нових форм політики історичної пам’яті, зокрема, з досвіду країн Європейської Унії. Зрештою, головним завданням своєї роботи бачу напрацювання корисних моделей вивчення, запам’ятовування та пошанування історичних подій і персоналій в українському суспільстві, зі спрямованістю на громадянське порозуміння і всередині України, і поза нею.

Теоретичною і науково-практичною базою такого дослідження будуть сучасні напрацювання української історіографії та завжди доречні принципи, методи і підходи із загальнонаукової та спеціально-історичної методології. Важливим є і користання із досвіду студіювання питань колективної пам’яті та історичної свідомості у зарубіжних наукових центрах (Німеччини, Польщі, Білорусі, Росії, США тощо).

Перспективи порівняльного аналізу політики пам’яті та історичної свідомості в Україні, Росії, Білорусі за період 1991-2015 років є вельми широкими. Це відображаємо і в завданнях роботи, й у відповідних розділах:

- Офіційна політика пам’яті в Україні (1991-2015 рр.);
- Офіційна політика пам’яті в Білорусі (1991-2015 рр.);
- Офіційна політика пам’яті в Російській Федерації (1991-2015 рр.);
- Історична свідомість українців та білорусів: спільне та відмінне;

- Історична свідомість українців та росіян: спільне та відмінне;
- Історична свідомість росіян та білорусів: спільне та відмінне.

Вочевидь потрібно розрізняти “політику пам’яті”, “колективну пам’ять” етнопонаціональних й інших соціокультурних груп та “індивідуальну історію” окремо взятої особистості.

По суті, наше дослідження стосується галузі *memory studies* (студіювання пам’яті). І цей напрям наукового пошуку є надзвичайно перспективним: і в сенсі розширення уявлень про предметне поле історичної науки, і стосовно вирішення конкретних дослідних завдань у царині політичної легітимації та національної ідентифікації тих чи тих державних утворень або національних спільнот модерного часу. Адже дослідження “політики пам’яті” у значенні аналізу процесу та засобів свідомого формування масових уявлень про минуле, ініційованих та втілених політичною елітою, що контролює владу, з метою власної легітимації та увічнення, для досягнення певних соціально-політичних цілей, реалізації націє- та державотворчих проектів має чималий евристичний та пізнавальний потенціал. Особливого значення набуває порівняльний аналіз функціонування колективної історичної пам’яті сусідніх народів, які таки мають спільну минувшину, як українці, білоруси та росіяни.

